

Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru

Ebru sanatı, en eski Türk kâğıt süsleme sanatlarından biridir. Bu sanatta ebru sıvısının üzerine serpiştirilen boylarla oluşturulan desenler kâğıda aktarılır.

Geleneksel sanatlarımızın en önemlilerinden biri olan bu sanatı gelin birlikte tanıyalım.

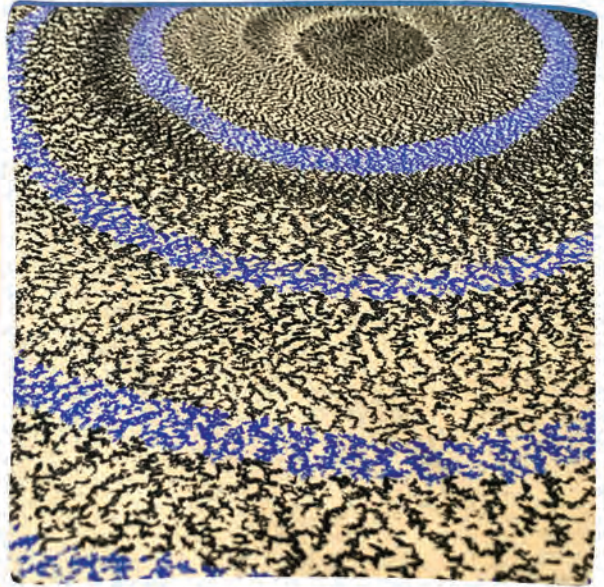
Orta Asya dillerinden Çağataycada "hare gibi, damarlı" anlamına gelen ebre kelimesi ebru sanatının bilinen ilk adı. Bu sanatın İran'a geçmesiyle birlikte ebru sıvısının üzerindeki renklerin bulutu andıran şekillere benzetilmesinden dolayı Farsça "bulutumsu" anlamına gelen ebrî denmiş. Zamanla ebrî söylenişi Türkçede ebru olarak değişmiş. Ebrî gibi Farsça bir sözcük olan ebru kaş anlamına gelir.

Ebru sanatının ilk nerede ve ne zaman yapılmaya başlandığı tam olarak bilinmese de Orta Asya'da ortaya çıktığı düşünülüyor. Orta Asya'dan Hindistan'a oradan İran'a oradan da yaklaşık 15. yüzyılda Anadolu'ya yayıldığı bilinir. Ebru, 17. yüzyılın başlarında Avrupa'da da yapılmaya başlanmış. Geleneksel Türk ebru sanatına Batı'da Türk kâğıdı ya da Türk mermer kâğıdı denir.

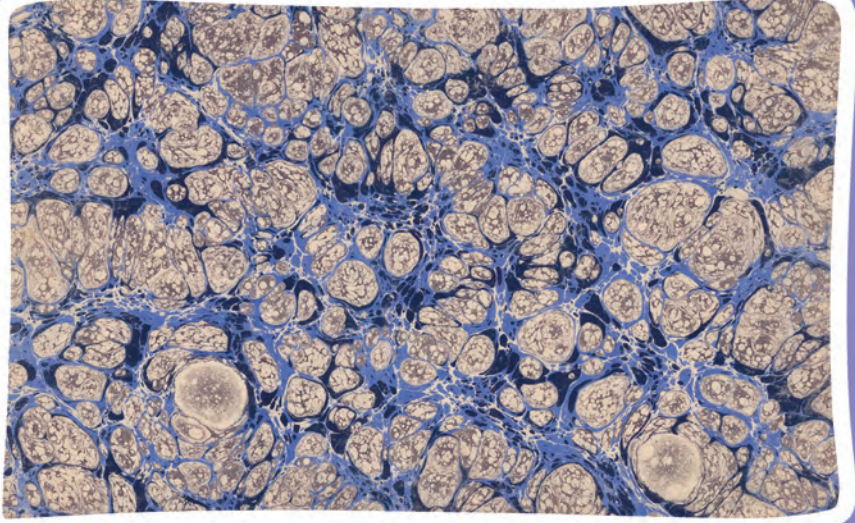
Alparslan Babaoğlu - Gelgit ebru

Ebru sanatıyla uğraşan kişilere ebrucu, ebru sanatçısı, ebru ustası ya da ebruzen denir. Bilinen en eski Türk ebrucu 16. yüzyılda yaşayan Şebek Mehmed Efendi'dir. Hatib Mehmed Efendi, İbrahim Ethem Efendi, Necmeddin Okyay, Mustafa Düzgünman da ebruculuğun gelişmesine önemli katkıları bulunan ünlü ebru sanatçılarındandır.

Duygu Orak Kiraz - Kumlu ebru

Geleneksel sanatların hepsinde olduğu gibi ebruda da usta ıracak ilişkisi oldukça önemlidir. Günümüzde ebruculuk hem geleneksel yollarla hem de üniversitelerin güzel sanatlar bölümlerinde öğrenilir.

Mustafa Düzgünman - Battal ebru (Alparslan Babaoğlu arřivi)

Necmeddin Okyay - Koltuk ebru (İsmaile - Uđur Tařatan arřivi)

Ebru sanatı, 20. yüzyılın başlarında Necmeddin Okyay'ın iekli ve akkse ebruları geliştirmesiyle birlikte süsleme sanatı olmanın ötesine geçerek başlı başına bir sanat haline gelmiştir.

Günümüzde resim sanatıyla ebruyu bir araya getirerek farklı çalışmalar yapan sanatçılar da var.

Ebru sanatçısı Garip Ay, ünlü ressam Vincent van Gogh'un Yıldızlı Gece eserini ebru tekniğiyle yorumlamış.

Ebru yapmak için önce ebru sıvısı hazırlanır. Ebru sıvısı, içerisine kitre, deniz kadayıfı ya da benzer başka malzemeler koyularak kıvamı artırılmış sudur. Kıvam boyaların dibe batmayıp sıvı yüzeyinde kalabilmeleri için artırılır. Hazırlanan ebru sıvısı paslanmaz metalden yapılmış tekne adı verilen kaba koyulur.

Dijitalimaj/Alamy

Ebru yapmak için kullanılan boyalar renkli topraklardan ya da bitkilerden elde edilir. Boyalar desteseng (el taşı) adı verilen bir mermer parçasıyla ezilerek toz haline getirilir. Bu boyalar suda çözünmez. Boyaların ebru sıvısı üzerinde kalması ve düzgün bir şekilde yayılması için özel bir sıvı olan öd sıvısı boyaların içine belirli ölçülerde eklenir. Bu sıvı genellikle sığır ödünden elde edilir.

Ebruda, sapı gül dalından, kılları at kılından yapılan fırçalar kullanılır. Fırçanın ucuna istenilen renkte boya alınır. Fırçanın sapı parmağa vurularak fırçanın ucundaki boyalar sıvının yüzeyine serpilir. Sivri uçlu, metal bir çubuk olan biz ya da metal dişleri olan bir tarak kullanılarak şekiller oluşturulur.

Daha sonra ebru kâğıda aktarılır ve kâğıt kurumaya bırakılır. Geleneksel ebruculukta ebrucular boyalarını ve fırçalarını kendileri yaparlardı. Günümüzdeyse bu malzemeler hazır olarak bulunabilir.

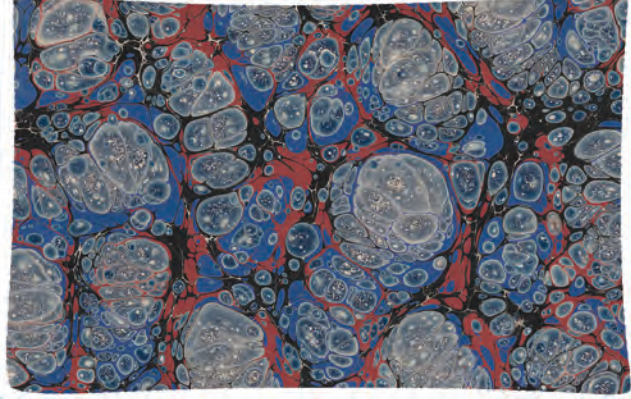
Ebru, geçmişte yalnızca kâğıt süslemede kullanılırdı. Günümüzdeyse kumaş, porselen, cam ve başka bazı malzemeler üzerine de uygulanabiliyor.

Ebrular, yapılırken kullanılan tekniklere göre çeşitlere ayrılır. İşte bazı ebru çeşitleri...

Battal ebru

Battal ebru, bütün ebru çeşitlerinin temelidir. Battal ebruda boyalar fırçadan döküldükleri şekilde kalır. Ebrucu sonradan herhangi bir değişiklik yapmaz. Bülbul yuvası, gelgit ebru, taraklı ebru gibi birçok ebru çeşidi battal ebrunun üzerine biz, tarak gibi aletlerle şekil verilmesiyle elde edilir.

Alparslan Babaoğlu - Battal ebru

Akkâse ebru

Aynı kâğıda birden fazla ebru alınarak yazı ya da desen yapılan ebru çeşididir. Eskiden ebrunun üzerine yapılacak olan desen ya da yazının içi arap zamkıyla kapatılmış. Arap zamkı ebruyu tutmayacağı için ebru yazılı ya da desenli olarak çıkarmış. Günümüzdeyse istenilen şeklin şablonu hazırlanır. Hazırlanan bu şablon ebrunun üzerine yapıştırılır. Ebru kâğıdının üzerine tekrar başka bir ebru daha alınır. Şablon söküldüğünde yazılar ya da desenler ortaya çıkar.

Feridun Özgören - Akkâse ebru (Bahreyn'deki sergisinden)

Hatib ebru

Bu ebru çeşidi Hatib Mehmed Efendi tarafından bulunmuştur. Hatib ebru yapılırken öncelikle herhangi bir ebru zemin olarak yapılır. Zemin ebrusunun üzerine eşit aralıklarla iç içe renkli damlalar damlatılarak renkli daireler oluşturulur. Görüntünün belirgin olması için ilk renk genellikle koyu seçilir. Bu dairelere biz adlı alet kullanılarak çarkifelek, çiçek gibi şekiller verilir ve desenler oluşturulur.

Duygu Orak Kiraz - Hatib ebrunun yapım aşaması

Geleneksel ebru sanatıyla ilgili birikimlerini bizimle paylaşan Duygu Orak Kiraz'a ve ebrularının fotoğraflarını gönderen ebru sanatçılarımıza teşekkür ederiz.

Yasemin Şahin

Çizim: Esra Oğunday Bakır